

УДК 336.225.611

Бугай Т.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів**Національного університету державної податкової служби України*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТИТУТУ РАЗОВОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В ОПОДАТКУВАННІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ

THEORETICAL FOUNDATIONS OF SINGLE DECLARATION'S APPLICATION IN THE PERSONAL INCOME TAXATION OF THE NATIONAL TAX SYSTEM

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено сутність поняття «інститут разового декларування», представлено авторське бачення його структурних елементів: мети, завдання, об'єкту та суб'єктів. Встановлено, що в умовах сьогодення основними причинами проведення разового декларування в Україні є не політичні, а економічні причини. Обґрунтовано, що умовами ефективності практичної реалізації разового декларування в національній податковій системі є: короткостроковість (до одного року) та разовість проведення даного заходу, розширення повноважень фіскальних органів та органів переслідування за правопорушення в податковій сфері та посилення відповідальності платників податків за приховування таких активів відразу після проведення разового декларування, проведення широкої рекламно-пропагандистської компанії, комп'ютеризація та уніфікація баз даних, формування системи інституційного забезпечення реалізації інституту разового декларування та надання державою гарантій конфіденційності поданої громадянами інформація про податкові упуцнення.

Ключові слова: інститут разового декларування, оподаткування фізичних осіб, податкова амністія, податкове навантаження, платник податків, тіньова економіка.

АННОТАЦІЯ

В статье исследована сущность понятия «институт разового декларирования», представлено авторское видение его структурных элементов: цели, задач, объекта и субъектов. Установлено, что основными причинами проведения разового декларирования в Украине являются не политические, а экономические причины. Обосновано, что условиями эффективности практической реализации разового декларирования в национальной налоговой системе являются: краткосрочность (до одного года) и разовость проведения данного мероприятия, расширение полномочий фискальных органов и органов преследования за правонарушения в налоговой сфере и усиление ответственности налогоплательщиков за сокрытие таких активов сразу после проведения разового декларирования, проведение широкой рекламно-пропагандистской компании, компьютеризация и унификация баз данных, формирование системы институционального обеспечения реализации института разового декларирования и предоставления государством гарантий конфиденциальности представленной гражданами информация о налоговых упущениях.

Ключевые слова: институт разового декларирования, налогообложение физических лиц, налоговая амнистия, налоговая нагрузка, налогоплательщик, теневая экономика.

ANNOTATION

In the article the essence of the concept of «single declaration Institute» presents the author's vision of its structural elements: objectives, tasks, object and subjects. Found that in the present circumstances, the main causes of a single declaration in Ukraine is not political, and economic reasons. Proved that the conditions of effective practical implementation of a single declaration in the national tax system are: short-term (1 year) and one-time of the event, empowerment fiscal authorities and prosecution for offenses

es in the tax field and increasing the responsibility of taxpayers for concealment of assets once of a single declaration, a broad advertising and promotional company, computerization and standardization of databases, the formation of institutional support for the implementation of the Institute and provide a single declaration of state guarantees confidentiality of information submitted by citizens on tax omission.

Keywords: institute of valid for one occasion declaration, taxation of physical persons, tax amnesty, tax loading, taxpayer, shadow economy.

Постановка проблеми. Інститут разового декларування в оподаткуванні фізичних осіб має широку практику застосування в іноземних державах, зокрема, Австралії, Італії, Іспанії, Латвії, Німеччині, США, Франції, Швеції, Фінляндії. У більшості з них через використання інституту разового декларування було проведено податкову амністію доходів громадян. З його допомогою держава прагне, по-перше, згенерувати (одноразово) зростання податкових надходжень до державного бюджету, по-друге, посилити податкову дисципліну платників податків.

Варто відзначити, що в умовах сьогодення питання звільнення від фінансової, адміністративної або кримінальної відповідальності платників податків, зборів (обов'язкових платежів) за недекларування або умисне ухилення від сплати податкових зобов'язань набуває особливої актуальності та активно обговорюється на рівні вищих посадових осіб держави. Так, Кабінетом Міністрів України та Національним банком України підготовлено спільну Постанову від 11.03.2015 р. № 99 «Про затвердження плану заходів на 2015 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», пунктом 3 якої визначено: «Вивчити питання щодо необхідності внесення змін до Податкового кодексу України стосовно особливого порядку одноразового декларування фізичними особами коштів, майна та валютних цінностей для подальшого контролю за витратами і доходами громадян із застосуванням непрямих методів» [1]. Таким чином, найближчим часом варто очікувати на ініціативи

Міністерства фінансів та Державної фіскальної служби України щодо проведення разового декларування доходів, майна та фінансового стану фізичних осіб за «нульовим варіантом».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання підвищення ефективності функціонування податкової системи через проведення легалізації доходів, з яких не були сплачені податки, є далеко не новим як в юридичній, так і в економічній науці. До його дослідження у різних аспектах у своїх роботах звертались А.М. Новицький, Т.А. Коляда, Л.М. Касьяненко [2], І.Є. Криницький [3], Н.Г. Попличіва [4], О. Барановський [5], Н.М. Краус [6], Т.Д. Устинова [7] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак варто вказати на те, що у вітчизняній науці практично відсутня належна база науково-теоретичних розробок даного інституту. У зв'язку з цим виникає нагальна необхідність у дослідженні теоретичних засад використання інституту разового декларування в оподаткуванні фізичних осіб в національній податковій системі.

Мета статті – дослідити сутність дефініції «інститут разового декларування» та охарактеризувати зміст його структурних елементів; з'ясувати причини проведення разового декларування в Україні та виокремити умови успішного проведення такого декларування в нашій державі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В Україні ідея запровадження особливого порядку добровільного декларування фізичними особами раніше отриманих доходів, з яких в свій час не було сплачено податки в національній податковій системі, обговорюється вже не перший рік, в тому числі і на законодавчому рівні. Варто відзначити, що на розгляд Верховної Ради України неодноразово вносились відповідні проекти законів. Вперше дане питання було підняте в 2000 р. після внесення на розгляд законодавчого органу нашої держави законопроектів «Про легалізацію доходів фізичних осіб, з яких не сплачені податки, збори (обов'язкові платежі) до бюджетів та державних цільових фондів» (№ 5376) та «Про податкову амністію» (№ 5376 – 1). У 2001 р., було внесені законопроекти «Про амністію осіб, які вчинили окремі господарські або посадові злочини, і легалізацію доходів фізичними особами» (№ 6357), у 2002 р. – «Про економічну амністію» (№ 219), у 2009 р. – «Про легалізацію доходів юридичних та фізичних осіб» (№ 1289) та у 2010 р. – «Про амністію доходів, з яких не сплачено податки, збори (обов'язкові платежі) до бюджетів та державних цільових фондів» (№ 6071).

Останні законодавчі ініціативи щодо запровадження інституту разового декларування в Україні було викладено у проекті закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України (щодо податкової

реформи)» № 1578 від 22.12.2014 р. У даному законопроекті передбачалось добровільне разове («нульове») декларування доходів, майна та фінансового стану, в тому числі одержаних з порушенням законодавства України з питань оподаткування, валютного регулювання (формування «вхідного» залишку для подальшого контролю видатків). Основними новаціями, які передбачались в цьому законопроекті, були: по-перше, для громадян, які не подадуть разову декларацію, задекларованими вважалися б вартість активів у розмірі 200 тис. грн.; по-друге, при декларуванні готівкових коштів у сумі понад 200 тис. грн. такі кошти необхідно було внести на рахунки в банки та зберігатись на них не менше року з дня внесення на банківський рахунок; по-третє, у випадку декларування готівки у сумі понад 200 тис. грн. без внесення на банківські рахунки або у разі порушення строків перебування таких коштів на рахунках в банках фізична особа протягом місяця з дня завершення терміну здійснення разового декларування (з дня зняття коштів з банківських рахунків) повинна сплатити до бюджету 3% від задекларованої суми (від знятої суми).

Що стосується перерахованих вище законопроектів, то вони відрізняються за предметом правового регулювання, суб'єктами, інструментарієм, а також заходами впливу (наприклад, якщо одні пропонують повне звільнення від сплати податків і зборів з раніше незадекларованих доходів, то інші припускають лише часткове звільнення від відповідальності – від адміністративної та кримінальної, але не звільняють суб'єктів податкової амністії від обов'язків зі сплати зобов'язань з податків та зборів). Спільною у названих проектах законів є мета, яка полягає не у наповненні дохідної частини бюджету (зважаючи на звільнення декларанта не лише від відповідальності за допущене раніше податкове правопорушення, але і від сплати податків), а у створенні підґрунтя для переходу до гармонізованих відносин між платниками податків і державою, що в перспективі забезпечить системність та ефективність протидії корупції.

Досліджуючи теоретичні засади використання інституту разового декларування в оподаткуванні фізичних осіб, слід визначитись із сутністю дефініції «інститут разового декларування». У фаховій літературі та законодавчих документах даний термін є синонімічним з поняттями «одноразове декларування», «нульове декларування», «разова податкова амністія». Вважаємо, що «інститут разового декларування» – це сукупність юридичних норм, які регулюють відносини щодо волевиявлення платника податків заявити про отримані ним за певний термін доходи та майно, що надається в податкові органи шляхом подання документів за затвердженою формою (разової декларації).

Сутність інституту разового декларування доцільно розглядати через зміст його осно-

вних структурних елементів: мети, завдання, об'єктів та суб'єктів. Авторське бачення структурних елементів разового декларування представлено в таблиці 1.

Безперечно, проведення разового декларування має свої причини, які не завжди знаходяться на поверхні. Історично амністії мали політичний підтекст і оголошувалися вищим державним керівництвом для підтримки свого авторитету та створення сприятливого іміджу монарха або диктатора в очах простих громадян, тому одним з основних приводів оголошення амністій багато дослідників цього явища визнають свого роду «політичний» аспект. Якщо звільнення від фінансової, адміністративної або кримінальної відповідальності платників податків, зборів (обов'язкових платежів) за недекларування або умисне ухилення від сплати податкових зобов'язань дійсно має політичні цілі (наприклад, підтримка правлячої партії перед виборами), то їх досягнення буде залежати від масштабів амністії та умов її проведення. Але в будь-якому разі, це навряд чи надихне громадян, які мають незначні розміри доходів – адже вони вчасно і чесно платили податки зі своїх надходжень, а виявляється, що могли б і не поспішати зі сплатою [8].

В умовах сьогодення вагоме місце серед причин проведення податкових амністій шляхом використання інституту разового декларування посідають економічні негаразди. Так, в Україні протягом останніх років реальні доходи громадян (індивідуальних підприємців та осіб, які працюють за наймом) приховуються за допомогою використання різних схем. Прагнення платників податків мінімізувати суму сплачуваних податків є іманентною рисою поведінки навіть добросовісних платників податків. Це пов'язано з тим, що з руйнуванням командно-адміністративної економічної системи і формуванням ринкової економіки в Україні відбулося значне збільшення податкового навантаження

на фізичних осіб. Так, в нашій державі податки на працю протягом 2000–2013 рр. переважають у загальній структурі податкових надходжень та займають значну частку у ВВП (табл. 2). Основними показниками податкового навантаження на споживання та фактори виробництва є частки податків на споживання, працю і капітал у ВВП (їх фіскальна ефективність) та відповідні імпліцитні ставки оподаткування.

На основі розрахованих імпліцитних ставок податків встановлено, що податкове навантаження на економіку України надзвичайно велике, а його розподіл є непропорційним. На основі аналітичних даних, поданих у таблиці 2, можна дійти висновку, що основний тягар оподаткування припадає на трудові ресурси, тобто на фізичних осіб.

Рис. 1. Динаміка рівня тіньової економіки за методом незареєстрованої зайнятості у 2010–2013 рр., % від обсягу офіційного ВВП
Джерело: [10]

Наслідком високого рівня податкового навантаження на фізичних осіб є тінізація ринку праці. Згідно розрахунків, проведених Міністерством економічного розвитку і торгівлі [10] за методом незареєстрованої зайнятості, за яким рівень тіньової економіки обчислюється шляхом визначення кількості працюючих у тіні та за тіньовими витратами часу (агрегований рівень тінізації економіки за методом незареєстрованої зайнятості визначається як середня

Таблиця 1

Зміст структурних елементів дефініції «інститут разового декларування»

Елемент	Зміст елементу
Мета	- досягнення рівності при оподаткуванні доходів, майна та фінансового стану суб'єктів оподаткування та мінімізація ухилень від сплати податку на доходи фізичних осіб
Завдання	- створення умов для швидкого, простого і надійного повернення в оборот легалізованого майна, включаючи кошти; - створення передумов для побудови сучасної європейської податкової системи
Об'єкт	- доходи у вигляді коштів у національній та іноземній валюті як у готівковій, так і безготівковій формі, банківські метали, цінні папери, а також частки (паї) у майні юридичних осіб, в т. ч. частки (паї) у майні юридичних осіб або фінансові інструменти, належні чи передані в управління іншій особі, стосовно яких особа є вигодоодержувачем, інші майнові (речові) та немайнові права, які можуть бути об'єктом комерційних операцій, рухоме та нерухоме майно, в тому числі з яких не були сплачені податки і збори до бюджетів та/або які не були задекларовані в порушення законодавства з питань оподаткування, валютного регулювання, а також сума неповернутих позик (кредитів) або інших боргових зобов'язань особи за укладеним нею цивільно-правовим договором, яка перевищує встановлену законодавством суму
Суб'єкт	- органи державної влади, що забезпечують формування та практичну реалізацію разового декларування доходів, майна та фінансового стану суб'єктів оподаткування; - громадяни України – платники податку з доходів фізичних осіб та особи, що не мають громадянства України, але проживають на її території і є платниками податку з доходів фізичних осіб

Джерело: побудовано автором

Таблиця 2

Частка податків на споживання у податкових надходженнях, у ВВП та динаміка імпліцитних ставок податків на працю, капітал і споживання в Україні (2000–2013 рр.)

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>у податкових надходженнях</i>														
податки на працю	46,0	49,9	49,3	49,5	48,7	44,7	44,4	47,4	46,0	48,9	50,3	46,2	45,1	43,7
податки на капітал	22,1	20,4	18,8	21,7	20,6	19,5	16,9	16,6	16,3	13,0	13,4	14,2	13,8	12,9
податки на споживання	31,9	29,7	31,8	28,8	30,6	35,8	38,7	36,0	37,6	38,0	36,3	39,6	41,2	43,4
<i>У ВВП</i>														
всього	27,4	27,6	30,8	30,9	30,4	34,7	36,2	35,5	36,9	35,4	34,5	35,9	30,5	31,7
податки на працю	12,6	13,8	15,2	15,3	14,8	15,5	16,1	16,8	17,0	17,3	17,4	16,6	11,3	11,3
податки на капітал	6,1	5,6	5,8	6,7	6,3	6,8	6,1	5,9	6,0	4,6	4,6	5,1	4,8	4,7
податки на споживання	8,7	8,2	9,8	8,9	9,3	12,4	14,0	12,8	13,9	13,5	12,5	14,2	14,4	15,7
<i>динаміка імпліцитних ставок податків на працю, капітал і споживання в Україні</i>														
Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
податки на працю	29,8	32,6	33,3	33,5	32,5	31,6	32,6	34,4	34,3	35,1	34,7	20,8	23,4	21,4
податки на капітал	26,0	20,0	21,3	22,8	19,7	24,2	21,8	19,8	20,2	17,6	17,7	19,1	19,4	19,1
податки на споживання	16,1	14,9	17,8	16,3	17,8	21,7	23,9	21,7	22,7	21,1	19,8	21,4	21,1	21,6

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної казначейської служби України згідно методики [9]

арифметична за двома показниками – рівнем тіньової економіки, розрахованим відповідно за кількістю працюючих у тіні та за тіньовими витратами часу) за період з 2010 по 2013 р., простежується зростаюча динаміка рівня тіньової економіки в нашій державі (рис. 1).

Таким чином, значне податкове навантаження на фонд оплати праці залишається однією з основних причин тінізації економіки України. Це підтверджується даними рейтингу Глобальної конкурентоспроможності 2014/2015 [11], відповідно до якого Україна посідає критичну позицію за індикатором «вплив податків на стимули до праці» – 135-е місце зі 144-х країн.

Значні розміри тіньового капіталу призводять до криміналізації економічних взаємовідносин у країні, що, в свою чергу, знижує темпи економічного розвитку і стримує процес залучення іноземних інвестицій в країну. Тому ідея проведення податкової амністії прихованих від оподаткування коштів через використання інституту разового декларування, як альтернативи залучення іноземних кредитів, є прийнятною і може сприяти вирішенню ряду економічних проблем.

Успіх проведення разового декларування в будь-якій країні, зокрема і в Україні, залежить від виконання наступних умов [12]:

- одноразовість проведення;
- серйозні гарантії незастосування заходів відповідальності;
- збереження конфіденційності інформації;
- неконфіскаційний характер;
- масштабність роз'яснювальної та пропагандистської кампанії;

– поєднання амністії з подальшим посиленням податкового контролю та зростанням небезпеки притягнення до відповідальності за практику недобросовісної поведінки у сфері оподаткування.

Вважаємо, що основною умовою є одномоментність проведення такого декларування. Тобто держава пропонує повне або часткове звільнення від сплати податків разово і лише в певний визначений часовий проміжок. Це пов'язано з тим, що амністія повинна бути чітко одноразовою, адже у платників податків може виникнути спокуса продовжувати накопичувати «тіньові» доходи, сподіваючись на нові амністії. Так, громадяни повинні розуміти, що після проведення разового декларування в подальшому заходи податкового контролю будуть посилені, і уникати уваги податкових органів стане значно складніше. Для профілактики поширення серед платників податків переконаності у можливій повторності податкової амністії по закінченні термінів подачі заявок на амністію законодавство, спрямоване на боротьбу з тіньовою економікою, має бути посилене, що дозволить продемонструвати переваги легальної роботи [13]. Варіантом такого посилення може бути використання непрямих методів визначення доходів платника податку.

Також в значній мірі успіх проведення разового декларування залежить від легкості, простоти і зрозумілості цього процесу. Варто наголосити на тому, що звільнення від фінансової, адміністративної або кримінальної відповідальності платників податків за ухилення від сплати

податкових зобов'язань не вирішує проблему законодавчих прогалин, що дозволяють уникати оподаткування. Тобто без подальшого вдосконалення податкового законодавства проведення разового декларування призведе лише до необхідності проведення наступної амністії, а сам по собі цей метод буде приречений на невдачу.

Крім того, для проведення разового декларування громадяни повинні довіряти державі і владі. Адже, по-перше, держава повинна гарантувати звільнення від майбутніх судових переслідувань та від кримінальної відповідальності, а також надати суспільству гарантії того, що кошти, виручені від легалізації капіталів, в повному обсязі будуть передані до державного бюджету і направлені на вирішення проблем соціально-економічного розвитку країни.

Цивілізований розвиток суспільства в нашій країні потребує такої собі «відправної точки», яка завершує перехідний процес попереднього накопичення капіталу. Цією «точкою», на нашу думку, могло би стати разове декларування доходів і майна фізичних осіб з одночасним посиленням боротьби з відмиванням «брудних» коштів. Вважаємо, що сама ідея проведення амністії виведених з-під оподаткування коштів як альтернативного джерела збільшення фінансових ресурсів держави є слушною і може сприяти вирішенню ряду економічних проблем. Однак вона є допоміжним заходом у контексті проведення радикальної економічної реформи, покращення адміністрування податків, встановлення партнерських взаємовідносин між платниками податків та Державною фіскальною службою України, наведення порядку у сфері забезпечення прав власності, забезпечення дієвого та спрощеного валютного контролю, поліпшення макроекономічної ситуації, зниження податкового навантаження на економіку, тобто створення сприятливого інвестиційного клімату в країні. Тільки за таких умов разове декларування буде успішним. [14].

Висновки. Отже, під інститутом разового декларування розуміється відокремлена система юридичних норм, які регулюють певну групу однорідних суспільних відносин щодо волевиявлення платника податків заявити про отримані ним за певний термін доходи та майно, що надається в податкові органи шляхом подання документів за затвердженою формою (разової декларації), елементами якого є: мета, завдання, суб'єкти та об'єкти.

Необхідними умовами ефективності запровадження разового декларування в національній податковій системі є: короткостроковість (до одного року) та разовість проведення даного заходу, розширення повноважень фіскальних органів та органів переслідування за правопорушення в податковій сфері та посилення відповідальності платників податків за приховування таких активів відразу після проведення разового декларування, проведення широкої рекламної-пропагандистської кампанії, комп'ютеризація

та уніфікація баз даних, формування системи інституційного забезпечення реалізації інституту разового декларування та надання державою гарантій конфіденційності поданої громадянами інформації про податкові упуцнення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про затвердження плану заходів на 2015 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Постанова Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 11.03.2015 р. № 99 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/99-2015-%D0%BF>.
2. Новицький А.М. Легалізація коштів, з яких не було сплачено податки : [науково-практичне видання] / А.М. Новицький, Т.А. Коляда, Л.М. Касьяненко. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2007. – 158 с.
3. Криницький І.Є. Податкова амністія та податкова пільга: проблема співвідношення / І.Є. Криницький // Право та управління. – 2012. – № 3. – С. 228–240.
4. Поплічева Н.Г. Роль держави в запровадженні фінансової амністії / Н.Г. Поплічева // Теорія та практика державного управління. – 2010. – № 3. – С. 1–8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2010_3/doc/3/19.pdf.
5. Барановський О. Проблеми власності та легалізації капіталів і доходів в Україні / О. Барановський // Національна безпека і оборона. – 2004. – № 2. – С. 2–13.
6. Краус Н.М. Механізм податкової взаємодії тіншового та офіційного секторів / Н.М. Краус // Економіка і регіон. – 2009. – № 4. – С. 197–202.
7. Устинова Т.Д. Новая конструкция ответственности за легализацию денежных средств или иного имущества, приобретенного преступным путем / Т.Д. Устинова // Современное право. – 2002. – № 12. – С. 8–11.
8. Емельянцева М. Налоговая амнистия: смысл и реальный эффект / М. Емельянцева [Электронный ресурс]. – Режим доступу : http://rapsinews.ru/legislation_publication/20110816/254623193.html.
9. Єфименко Т.І., Соколовська А.М., Тимченко О.М., Башко В.Й., Петраков Я.В. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи : [монографія] / [Т.І. Єфименко, А.М. Соколовська, О.М. Тимченко, В.Й. Башко, Я.В. Петраков] ; ред.: Т.І. Єфименко, А.М. Соколовська. – К. : ДНУ «Акад. фінанс. упр.», 2013. – 491 с.
10. Тенденції тіншової економіки в Україні у 2014 році : матеріали Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/>.
11. The Global Competitiveness Index 2014–2015 [Electronic resource]. – Access mode : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf.
12. Налоговая амнистия: мировой опыт [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.roche-duffay.ru/articles/amnesty.htm>.
13. Пробачити і допустити [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~2/90/all/2012/06/18/281762>.
14. Коляда Т. Налоговая амнистия: украинские перспективы / Т. Коляда, Ю. Прозоров // Финансовый директор. – 2003. – № 3. – С. 29–34.